

Esteve Sarroca i Vergés (1889-1990). Escriptor i professor de català

39

Ponències
Anuari del
Centre d'Estudis
de Granollers
1999

Resum: *El reflex de la vida a Granollers a través de la biografia d'Esteve Sarroca «XIXU», que va viure el segle XX de punta a punta. Se'ns mostra la seva faceta d'escriptor als periòdics El Cingle (1916-1917), Renovació (1916-1918), La Gralla (1921-1937), Inquietud (1930-1932), Plaça Gran (1978-1996) i Vernissatge (1983-1985), i també com a professor de català dins del reviscolament de la llengua durant la II República; la superació del llarg túnel de la dictadura franquista, amb una llengua marginada, i de la transició democràtica, que constituí una nova oportunitat per a la normalització lingüística.*

Esteve Sarroca i Vergés neix a Granollers el 10 de setembre de 1899, al carrer de Barcelona, número 30, del barri de Sant Cristòfol.

El seu pare, Antoni Sarroca i Sans¹ (Tamarit de Llitera, 1859 - Granollers, 1923) era fill d'una família pagesa de la Franja de Ponent. De jove vingué a treballar d'administratiu a l'Ajuntament de l'Ametlla del Vallès al costat d'un seu oncle. És en aquesta veïna població on va conèixer la que seria la seva dona: Concepció Vergés i Soldevila (Sabadell, 1865 - Granollers, 1937). Concepció Vergés estava afillada a la família de Josep Plantada i Vidal, conegut hisendat de l'Ametlla del Vallès. Josep Plantada i Vidal va morir el 7 de juliol de 1898 i Concepció Vergés en va heretar algunes terres i cases². Un cop casada amb Antoni Sarroca, decidiran, tres anys després, traslladar-se a Granollers.

¹ Jordi Planas: *Antoni Sarroca i Sanz...*; obra citada al final.

² Jordi Planas: *La revolució de juliol...*; obra citada al final, (pàg. 17, nota núm. 3).

Fruit de la nova i acomodada situació, Antoni Sarroca va fer compres de terres a l'Aragó, d'on era originari, i Concepció Vergés, contra el criteri del seu marit, va aventurar-se a invertir en el ram tèxtil. Antoni Sarroca va exercir de dipositari a l'Ajuntament de Granollers. Identificat amb la coalició electoral anomenada *La Popular*, que va liderar Francesc Torras³, es podia considerar un torrisme integral. Antoni Sarroca va ser alcalde el 1909 - 1910 i regidor diversos anys.

A més a més de l'Esteve, completaven la família el germà gran Josep Sarroca i Vergés (l'Ametlla del Vallès, 1897 - Sant Llorenç d'Hortons, Alt Penedès, 1941), metge de professió; Antoni Sarroca i Vergés (Granollers, 1903 - Santiago de Xile, 1944?); i Carme Sarroca i Vergés (Granollers, 1906).

Primers estudis i treballs

Esteve Sarroca va anar al col·legi del Sagrat Cor que portava un mestre anomenat don Modesto Garcia Vivas.⁴ L'escola era instal·lada al carrer del Pont.⁵ L'Ajuntament de Granollers subvencionava un mestre per preparar els alumnes que volien fer el batxillerat.⁶ A la mort d'Antoni Espí i Grau el 1909, la subvenció per fer la secundària és adjudicada a don Modesto Garcia, ajudat per un frare i un professor que venia de Barcelona. El mes de juny portaven els alumnes a fer els exàmens oficials a Girona, perquè deien que els professors eren més benèvolos que a Barcelona.

Don Modesto Garcia va morir el 1915 i la majoria dels sis o set alumnes de batxillerat que tenia, van marxar a Barcelona o Mataró. L'Esteve Sarroca i un company seu, Pere Pineda, estaven al darrer curs i van buscar una dispensa a Girona que els costava catorze duros al mes. Assistien d'oients a l'Institut. Van aprovar el curs i el setembre de 1916 passaven la revàlida.

³ Francesc Torras i Villà (Granollers, 1883 - Barcelona, 1979). Industrial. Polític: alcalde, diputat provincial i a Corts. Fill Predilecte de Granollers (1923) i Medalla d'Or de la Ciutat (1974).

⁴ Rosa Serra i altres, obra citada al final.

⁵ El carrer del Pont: el primitiu traçat de la via del ferrocarril de la línia de França, inaugurat el 1854, passava per l'actual avinguda de Sant Esteve i carrer de Girona. A l'alçada de la carretera de la Roca es va construir un pont per donar continuïtat al terraplè de la via i permetre per sota el pas dels carruatges i vianants per la carretera de la Roca, que de fet oficialment es deia carrer de l'Aurora i a partir de 1917 carrer de Josep Umbert. El 1958 es va inaugurar el nou traçat ferroviari i a principi dels anys seixanta van desaparèixer l'antic terraplè i el Pont.

⁶ Joan Sala i Vila; obra citada al final.

L'Esteve sempre va manifestar que li hauria agradat estudiar dret. El seu germà Josep va tenir la sort d'acabar el batxillerat quan l'economia familiar anava més grassa i havia marxat a Barcelona on, tot treballant, va estudiar medicina.

L'Esteve es va instal·lar a Barcelona a casa de la Dolors Garrell⁷ i va començar a treballar a la confiteria *La Palma* de Barcelona, davant del Liceu, i més endavant a can Porta, una casa d'olis d'anomenada.

Mentrestant a Granollers va fer fallida l'aventura tèxtil de Concepció Vergés. Això va representar un daltabaix econòmic i familiar i tothom es va haver d'estrènyer el cinturó.

A començament de 1918, comissionat per la casa d'olis de can Porta, l'Esteve inicia un viatge per terres andaluses fins que tanquen el negoci d'olis. D'Andalusia va passar a Melilla on va estar a punt d'embarcar-se cap a Amèrica. Del record d'aquell viatge només queda un article publicat anys més tard: «Nosaltres —deia l'article— hem navegat, poc o molt, en vaixells de mala mort, d'aquells que gemeguen de vellúria i fan olor de WC de vagó de tren. I d'aquests viatges curts, però tristament saborosos, ens ha quedat un record dolç i romàntic: el record del cel.»⁸

Torna a Barcelona i treballa un temps al Crèdit Lyonnais.

Gràcies a les influències del seu pare es va lliurar de fer el servei militar, al·legant inexistents problemes de ronyó.

L'any 1920 el seu pare el col·loca al despatx de les Destil·leries Montañà. En poc temps l'Esteve seria l'home de confiança del propietari, Joan Montañà i Riera⁹, fins al punt que l'any 1926, en esdevenir-se la mort de Joan Montañà, Esteve Sarroca per poders notariais era l'apoderat de les destil·leries. En un acte d'honestedat que l'honora, va posar el càrrec i els poders en mans de la vidua, Mercè Prat. A partir d'aquell moment es va constituir una societat de la qual Esteve Sarroca formaria part com a accionista i com a

⁷ Dolors Garrell i Alsina (Granollers, 1881 - 1950). Casada a Barcelona, va muntar una casa de dispeses on servia menjar i a vegades feia també de pensió de caire familiar. Estava situada davant de l'Estació de França amb entrada pel carrer del Comerç de Barcelona. Era un veritable consulat per als granollerins de pas o residents entre els anys 1909 - 1923. Quan torna a Granollers fou la portera de la nova Biblioteca Popular del carrer de Corró.

⁸ Xixu «Aquests vespres d'estiu...». *La Gralla* núm. 461, 29.6.1930, pàg. 8.

⁹ Joan Montañà i Riera (Caldes d'Estrac, 1880 - Granollers, 1926). Industrial i polític. Va fer-se càrrec de l'antiga licorena de can Valls, del carrer de Santa Elisabet. A principi del segle XX construeix la fàbrica al carrer de Sant Jaume, cantonada carrer d'Anibal. En poc temps assoli un gran renom i especialment l'anís *La Perla del Valles*. (Font: Esteve Garrell; obra citada al final).

director gerent fins al 1984, any en què passa la responsabilitat al seu gendre Lluís Relats.

Primera època d'escriptor

42

El 1916 es fundà el Centre Excursionista de Granollers, que tingué una vida efímera.¹⁰ En va ser president Francesc Glanadell i formaven la junta Josep Sala i Badal, Francesc Serra, Mariano Serra, Esteve Sarroca i Francesc Grané.

El Centre publicà un butlletí mensual imprès a can Garrell, anomenat *El Cingle*, del qual sortiren vuit números de l'agost del 1916 al març de 1917.

Esteve Sarroca comença les seves col·laboracions amb ressenyes de les sortides excursionistes. La primera, una excursió a Tagamanent. D'altres serien una sortida cultural a l'observatori Fabra; una col·laboració literària dedicada a la joventut, que fou llegida en una vetlla literària al Casino; alguna incursió en el costumari.

El gener de 1917, als 17 anys, l'Esteve Sarroca entra a formar part de la redacció del setmanari *Renovació*, que feia tres mesos que es publicava. Aquest periòdic, portaveu de la Joventut Nacionalista Republicana Socialista de Granollers, estava dirigit pel metge Alfred Canal i entre els redactors hi havia l'Amador Garrell de la impremta. De resultes de les col·laboracions al setmanari va fer amistat i coneixença amb gent molt més gran.

Renovació era un periòdic d'informació general que estava fortament polititzat. Atacava el periòdic d'en Torras: *El Demòcrata* i el de la parròquia: *La Comarca*. Esteve Sarroca va col·laborar en la revista *Renovació* i amb l'embranchida que dona la joventut no va deixar res per verd. Ja d'un bon començament s'estrena amb un «Parlem de Granollers» on troba que Granollers és verge en matèria cultural; les idees queden anorreades pel pessimisme. Fa repàs de les societats: una fa ball, l'altre joc, la darrera joc i ball. Deplora que el nivell polític sigui tan baix, mancat d'idees, reduït a criteris i aspiracions mercantilistes. No en té pas prou de la política local i no s'arronsa de fer anàlisis de la política de tot l'estat. Tracta

¹⁰ Francesc Glanadell: *El primer Centre Excursionista...*, obra citada al final.

els polítics de Madrid, com si fossin habituals del mercat del dijous, coneguts de tota la vida. Els temes no se li esgoten a la península ibèrica i s'embarca el març de 1917 a denunciar la follia bèl·lica que arrasava Europa immersa en la Gran Guerra. A principi d'abril de 1917 fa un encès elogi al moviment revolucionari que el febrer havia enderrocat el tsarisme a Rússia.

Paral·lelament a les anàlisis i les cròniques que firmava com Esteve Sarroca, el març de 1917 comença una secció fixa titulada *Aiguaforts* i signats amb el pseudònim de XIXU.¹¹ Amb el temps el lector granollerí coneixeria la precisió semàntica d'Esteve Sarroca en la utilització dels mots. Segons el diccionari, *aiguafort* és àcid nítric diluït en aigua, usat en el gravat sobre coure; i seria també l'estampa obtinguda amb aquesta planxa.

Durant disset entregues, XIXU va muntar una autèntica pinacoteca d'aiguaforts granollerins. El sarcasme, la ironia i la barrilla retrataven amb traç gruixut els botiguers, els carlins, en Torras, en Vidal i Jumbert, les processons de Setmana Santa, l'abúlia del jovent granollerí, la polèmica dels dos orfeons... A l'últim *Aiguafort*, publicat el 15 de juliol de 1917, s'acomiada de forma irònica i burlesca del poble, botiguers, cacics. Diu que ha de fer diners per casar-se. El mateix diari a la secció de notícies breus anuncia que Sarroca deixa la redacció. Sembla que tots plegats van rebre una muntanya de pressions per aturar els retrats d'en XIXU. La posició del pare de l'Esteve Sarroca, reconegut torrista, havia de ser molt compromesa i les discussions a can Sarroca deurien pujar de to.

En aparença Esteve Sarroca no torna a firmar fins sis mesos després, però alguns articles amb pseudònim porten la seva empremta. El gener de 1918 per qüestions de feina se'n va a viure a Màlaga i viatjarà per tot Andalusia. Des d'allà reprèn els articles signats a *Renovació* sobre política general, retrats socials, festes... Amb la desaparició de *Renovació*, el juliol de 1918, s'eclipsaria també la fogositat articulista d'Esteve Sarroca.

¹¹ El pseudònim de XIXU l'utilitza per primera vegada a la revista *Renovació* núm. 19, 11.3.1917, pàg. 2, a la nova secció «Aiguaforts». El significat d'aquest sobrenom no s'ha pogut esclarir. Queda massa lluny fonèticament del *xixu* valencià, com per aturar-se a considerar-lo.

Casino de Granollers

44

Durant força anys va estar vinculat al Casino de Granollers. El novembre de 1917, l'Agrupació Artística d'aquesta entitat estrenava amb notable èxit *Els savis de Vilatrista*, de S. Rusiñol. És l'única incursió que se li coneix dalt d'un escenari. Al Casino es feien uns carnivals molt sonats, en els quals Sarroca participava en l'organització i la gatzara. Fa de bon recordar el vessant literari dels carnivals amb motiu de falsos congressos agrícoles, escolars, jocs florals federals... O com el I Congrés Internacional sobre la Neurella Ensorrada de 1933 en el qual XIXU presentaria una ponència.¹²

La Junta del Casino va dimitir el gener de 1922, a causa d'unes desavinences en l'administració de la secció recreativa. Per tal de redreçar la situació, es forma una nova Junta presidida per Josep Móra i Sibina,¹³ en funcions d'home de pau. Esteve Sarroca va formar part d'aquesta Junta com a vocal durant un parell d'anys.

El desembre de 1922¹⁴ feien un sopar de companyonia al Sr. Móra que abnegadament havia acceptat la presidència de l'entitat en moments d'apassionament i ara deixava el càrrec. L'havia ocupat set mesos, el temps just per tranquil·litzar la societat.

A l'Esteve Sarroca, l'ambient del Casino li feia peça. Sovintejaven els àpats. El març de 1923¹⁵ celebraven el comiat del granollerí Manuel Fontdevila¹⁶ que marxava a Madrid nomenat redactor en cap del diari *El Liberal*.

També gaudia de les sortides de festa major amb la gresca afegida que representava organitzar-se en grup i desplaçar-se a d'altres pobles. «Serà cosa, anys a venir —ironitzava en un article¹⁷—, de fer la nostra festa a Mataró, o a Sabadell, i llogar la ciutat nostra perquè els de Vic o de Sant Celoni vinguin a muntar-hi els seus envelats.»

¹² XIXU: «La meva bactèria». *La Gralla*, núm. 590, 5.3.1933, pàg. 6.

¹³ Josep Móra i Sibina (Granollers, 1858 - 1937). L'anomenat «Arxiver de Granollers» pel setmanari *La Gralla*, tenia un negoci familiar de terrissa al carrer de Joan Prim i era habitual del Casino de Granollers. L'any 1962, per voluntat de la seva família, l'Ajuntament de Granollers es va fer càrrec de l'Hemeroteca que porta el seu nom.

¹⁴ *La Gralla*, núm. 84, 24.12.1922, pàg. 5.

¹⁵ *La Gralla*, núm. 93, 4.3.1923, pàg. 3 - 4

¹⁶ Manuel Fontdevila i Cruixent (Granollers, 1887 - Buenos Aires, 1957). Escriptor i periodista. Fill Predilecte de Granollers (1932).

¹⁷ XIXU: «La dèria del dia». *La Gralla*, núm. 219, 30.8.1925, pàg. 7.

L'estiu de 1923¹⁸ va a Mallorca amb un grup d'amics i deixaria escrites les impressions d'un viatge de vacances.¹⁹

A començament dels anys vint, la vida d'Esteve Sarroca estava en un punt dolç. Tenia una bona feina a les Destil·leries Montañà, anava fort d'armilla, i decideix posar seny.

La família Margarit

L'Esteve Sarroca es casa l'11 d'octubre de 1924 amb Conxita Margarit i Carrencà (Granollers, 1900 - 1983).²⁰ La parella s'instal·la al carrer de Sant Jaume número 68, en un habitatge propietat de les Destil·leries Montañà.

Conxita Margarit va ser una dona de casa tota la seva vida. Educada en una família molt conservadora i sense cap inquietud intel·lectual, la pobre s'avorria sobiranament a la casa del carrer de Sant Jaume.

El matrimoni va tenir dos fills: l'Agustí (Granollers, 1925 - 1938); i Beatriu (Granollers, 1932).

A començament dels anys trenta la família d'Esteve Sarroca s'instal·la amb els seus sogres, i un germà de la Conxita, a casa dels Margarit, al carrer de Joan Prim número 145, on viuria la resta de la seva vida.

Es pot dir, doncs, que l'Esteve Sarroca va treballar tota la seva vida a les Destil·leries Montañà i va viure tota la seva vida a can Margarit. Aquest fet provocava infinitat de confusions i tan aviat l'anomenaven senyor Montañà, com senyor Margarit. Ell, que treia punta a moltes situacions, acostumava a dir que només se'n recordaven del seu veritable nom quan li portaven les factures.

La vida de casat li canvià els costums i poc a poc les anades al Casino s'anirien tornant més esporàdiques.

El setmanari *La Gralla*

De resultes dels seus articles a *Renovació* va fer amistat amb gent més gran. Quan torna a Granollers coincideix amb la fundació, el

¹⁸ *La Gralla*, núm. 109, 1.7.1923, pàg. 3.

¹⁹ *La Gralla*, núm. 111, 15.7.1923, pàg. 7 - 8.

²⁰ *La Gralla*, núm. 174, 12.10.1924, pàg. 4.

maig de 1921, del setmanari *La Gralla*. El grup fundador estava format per Alfred Canal²¹, Amador Garrell i Alsina²², Pere Vegué²³ i Esteve Sarroca.

La Gralla es va publicar fins al gener de 1937. La durada i l'èxit de *La Gralla* es deu, segons paraules d'Esteve Sarroca mateix²⁴, al fet que des d'un bon començament va defugir la política de partits i parlava de tot i de tothom. Per altra banda el pes de la publicació requeria sobre les espatlles d'Amador Garrell i Alsina, que a més a més de periodista i escriptor, n'era l'impressor. Sovint Amador Garrell, amb diferents pseudònims, era l'autor de totes les pàgines. A diferència de la revista *Renovació* que estava molt polititzada i que depenia dels divuit o vint redactors i col·laboradors per sortir.

La nova etapa que s'obria amb la fundació de *La Gralla*, va coincidir amb un Esteve Sarroca més apaivagat, que havia començat a treballar al despatx de les Destil·leries Montañà. Quedaven molt lluny els «Aiguaforts» de *Renovació*.

A les pàgines de *La Gralla*, utilitzant el pseudònim de XIXU, va encetar la publicació de les Gloses. Es tractava d'una sèrie d'articles curts sobre fets d'aparença intranscendent als quals sabia treure punta. Entre els anys 1921 i 1936 va publicar un total de 348 gloses. El ritme era desigual. L'any que en va publicar més fou el 1930 amb 42. I l'any que en va publicar menys fou el 1936 amb 5 gloses.

Diferents autors han opinat sobre les gloses d'en XIXU a *La Gralla* i les que més tard publicaria a *Plaça Gran* els anys 1978 - 1982; i *Vernissatge* l'any 1983 - 1984.

Segons Ramon Munné ha estat «el millor, per no dir l'únic, escriptor humorístic de la nostra Ciutat (...) Les seves admirables i inimitables gloses (...) poden posar-se com a model d'una guisa d'escriure, aparentment intranscendent, però que en realitat és molt difícil d'assolir. Perquè parlar de coses, moltes vegades superficials, sense massa importància o entitat, i fer-ho amb una elegància inusitada, amb una ironia finíssima, amb un llenguatge

²¹ Alfred Canal i Comas (Granollers, 1884 - 1942). Metge i historiador.

²² Amador Garrell i Alsina (Granollers, 1885 - 1963) Impressor, periodista i escriptor.

²³ Pere Vegué i Matamoros (Godall - El Montsià, 1893 - Barcelona, 1978). Director de l'Escola Municipal de Segon Ensenyament de Granollers.

²⁴ Joan Subirà, obra citada al final.

planer, modèlic i comunicatiu, només és a l'abast de persones intel·ligents i molt sensibles (...) Podeu ben creure que Sarroca havia sabut convertir l'elegància en paraula, o bé, si millor us plau, la paraula en elegància.»²⁵

Segons Ramon Roca: «Els seus treballs tenien la virtut de tractar tota classe de temes (...) suaument intencionats i discretament alligoadors (...) Podien ser (...) una crònica estimulant davant l'adversitat (i també podien oferir) un suau recés de complaences festives, sovintejadades amb una ironia del més elegant humor anglès.»²⁶

Segons Francesc Glanadell, tenia «els ulls ben atents a l'espectacle del món exterior, amb l'esperit insaciable, amb la curiositat en acció... (i amb) l'horror al transcendentalisme declamatori.»²⁷

Segons Pius Canal: «De tot aquell estol de col·laboradors de *La Gralla*, Esteve Sarroca fou, potser, el més modest, però sens dubte el més escriptor. Sarroca era la ploma més primfilada i més àgil i l'esperit més dotat per a la literatura de tots aquells que feien el setmanari.»²⁸

El mateix Sarroca en múltiples ocasions havia fet comentaris sobre les seves gloses, però ni així deixava clar on acabava la sinceritat i començava la ironia. Amb motiu del cinquè aniversari de *La Gralla*, manifestava: «Avorreixo tota cosa transcendental i per això faig unes gloses que no diuen quasi res. De vegades, de tan poca cosa que diuen, ni les entenc. I els que les llegeixen, tampoc. Però m'agrada escriure —si pot ser no gaire— i cerco el divertiment en aquest no res del glosar que fa passar l'estona sense enfarfec. Una glosa ha d'ésser com la magnèsia efervescent. S'ha de poder prendre a totes hores i que ajudi a anar llatí.»²⁹

Més endavant, per commemorar el 10è aniversari de *La Gralla*, en tornaria a fer esment a la seva columna habitual: «és un esplai dels més honestos que havem trobat (...) La banalitat d'un es glosa mal engiponades que tenen la virtut mal agraiada de no fer cap mal a

²⁵ Ramon Munné: «*in memoriam*. Ha mort en XIXU». *Plaça Gran*, núm. 543, 31.5.1990, pàg. 15.

²⁶ Ramon Roca Barrera: «Ha mort un pioner local de la literatura catalana: l'Esteve Sarroca i Vergés». *Revista del Vallès*, núm. 707, 2.6.1990, pàg. 81.

²⁷ Francesc Glanadell: «Esteve Sarroca (XIXU), escriptor». *La Gralla* núm. 501, 3.5.1931, pàg. 6.

²⁸ Pius Canal i Anfrès: *Pòrtic. Granollers quinze anys 1921 - 1936 Esteve Sarroca*. Gràfiques Garrell. Granollers, 1977.

²⁹ *La Gralla*, núm. 253, 1.5.1926, pàg. 9.

ningú (...) En repassar el temps viscut, veiem amb joia que mai ningú no s'ha pogut ofendre per culpa nostra. I això ens ho apuntem com un èxit personal. És una vanitat, una imperdonable vanitat, com n'és una altra la de sortir avui al carrer sota (la capçalera), com un barret llampant i xiroi, (amb el qual) en Serra³⁰ ha pintat (la secció de les Gloses).»³¹

48

Segons el mateix Sarroca la inspiració dels temes de les gloses sorgien espontàniament: «A vegades anant pel carrer veia alguna cosa que em feia gràcia, a vegades llegint, a vegades en una conversa. Alguna vegada em basava en alguna lectura de Marc Twain que escrivia coses curtes i jo solia assemblar-m'hi. M'agradava la seva ironia.»³²

Deixant de banda les gloses, que formen el corpus majoritari de la seva obra escrita, va practicar altres tècniques periodístiques com ara l'entrevista, els contes, narracions grotesques, crítica teatral, crítica d'art, assaig sociològic i la crònica de novetats literàries.

Durant la II República va col·laborar en la revista *Inquietud* (1930 - 1932). Per uns mesos, el to dels seus comentaris i anàlisis polítics van recordar la vitalitat de les seves col·laboracions a *Renovació*.

Per altra banda, a les pàgines de *La Gralla* comentà que durant la Dictadura de Primo de Rivera, era més fàcil dedicar les gloses a temes intranscendents: «Aquells que cultivem la intranscendència i la banalitat, no tan sols perquè creiem que la societat s'ha de salvar per aquest camí —i perdoneu la transcendència d'aquesta afirmació— sinó també perquè els temes profunds i matemàtics no estan al nostre abast, estem passant una crisi més greu que la de qualsevol altre ram. [...] La Dictadura era un ambient molt més favorable per conrear les més tendres i innocents insignificàncies, que no pas l'ambient d'ara carregat de sensacionalisme i de truculència. Abans no costava res d'omplir una columna periodística amb quatre lirismes rebregats. [...] Seguim escrivint, però ja no tenim clientela. Som un gremi que liquida les escasses existències que li resten, i no són pas pocs els camarades que s'han decantat francament per la truculència i per la política. [...] Som uns sense feina lamentables.»³³

³⁰ Francesc Serra i Castellet (Barcelona, 1912 - 1976). Pintor i escriptor. Visqué a Granollers els anys 1914 - 1939.

³¹ XIXU: «Fa deu anys!...» *La Gralla*, núm. 501, 3.5.1931, pàg. 7.

³² Joan Sala Vila; obra citada al final.

³³ XIXU: «Un atur forçós». *La Gralla*, núm. 513, 26.7.1931, pàg. 6.

De totes formes provaria de fer una anàlisi política de l'actuació del ministre de finances amb un estil desenfadat i ple d'ironia.³⁴

Professor de català

La Gralla des d'un bon inici es va alinear amb els que seguien les normes de l'Institut d'Estudis Catalans i demanava als seus col·laboradors que procuressin adaptar-s'hi.³⁵

L'any 1932, l'Esteve Sarroca, convençut que era cosa perduda voler aprendre català sense una disciplina, es va matricular a l'Escola d'Arts i Oficis de Barcelona.³⁶ El director era l'Emili Vallès i va fer el curs per correspondència treient bones notes. Però ell en volia aprendre més. Li recomanaren Manuel González Alba³⁷, professor de l'Associació de funcionaris de la Generalitat, i assistí a les seves classes els dimarts a la tarda, a la seu de l'Associació al passeig de Gràcia cantonada amb ronda Sant Pere, fins que aquest professor li aconsellà que es matriculés a la Universitat en el curs d'en Pompeu Fabra. Arran dels Fets d'Octubre de 1934, Pompeu Fabra fou empresonat juntament amb altres personalitats i el Govern català. Quan va sortir en llibertat l'Esteve Sarroca el va anar a trobar a l'Institut d'Estudis Catalans del carrer del Bisbe de Barcelona i en Fabra li aconsellà que es matriculés al curs de català superior que començaria així que li deixessin fer.

En la memòria d'Esteve Sarroca, Fabra «era un home simpatiquíssim que s'escoltava amb molt de gust perquè parlava un català puríssim. No hi posava cap paraula estranya. Parlava amb molta senzillesa i amb un domini absolut de la llengua catalana. Hi aprenies molt.»³⁸

L'estiu del 1935, Sarroca va aprovar el curs de català superior, i obtingué el títol de professor del cens Oficial de Professors de Català de la Generalitat de Catalunya.³⁹

³⁴ XIXU: «Parèntesi polític». *La Gralla*, núm. 541, 28.2.1932, pàg. 6.

³⁵ *La Gralla*, núm. 59, 25.6.1922, pàg. 3.

³⁶ Joan Sala Vila, obra citada al final.

³⁷ Esteve Sarroca: «A la memòria d'una amistat frustrada». *La Gralla*, núm. 718, 3.11.1935, pàg. 9.

³⁸ Joan Sala Vila, obra citada al final.

³⁹ *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 233, 21.8.1935, pàg. 1.275.

Més enllà del títol de professor, va ser un autèntic militant de la llengua. El juny de 1932 publicà un article sobre la necessitat d'aprofundir en el coneixement de la llengua, sense sentir-nos acomplexats per no saber-ne prou, «puix que no som pas del tot culpables de la nostra ignorància,» —diu—, però amb la voluntat i la humilitat d'aprendre'n de nou. També incideix en la necessitat que els anuncis de les institucions siguin escrits correctament i que tota mena d'institucions i entitats, organitzin cursos per millorar el nivell dels que vulguin aprendre'n.⁴⁰

L'octubre de 1932 Josep Miquel i Macaya⁴¹ publica el primer article a *La Gralla* sobre l'actualitat literària.⁴² Aquest prolífic assagista tocava temes ben diversos des de les pàgines d'aquest setmanari, fent incursions en l'art, la política, la filosofia, la sociologia i sobretot la gramàtica, la tècnica literària i la crítica literària. Josep Miquel i Macaya, fou el factor desencadenant perquè a Granollers s'actués en el camp de la normalització lingüística durant la II República.

Josep Miquel i Macaya va ser mestre a la Garriga del 1930 al 1933 i conegué Josep Figueras⁴³, el qual escrivia regularment al setmanari *La Gralla* de Granollers. A través de Josep Figueras començà les seves col·laboracions.

El novembre de 1932, Miquel i Macaya publica un article a *La Gralla*, on explica que a la Garriga ja s'han fet dos cursos de català per encàrrec de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i patrocinats per l'Ajuntament d'aquesta veïna població. Li fa estrany que a Granollers no se n'hagi fet cap, ni n'existeixi el projecte. Acaba demanant que la delegació de Granollers de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana hi faci alguna cosa.⁴⁴

De fet a Granollers, els afiliats a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana no formen delegació local fins a l'abril de 1936.⁴⁵ El primer president serà l'Esteve Sarroca que inicià una

⁴⁰ Esteve Sarroca: «Pel coneixement de la nostra llengua». *La Gralla*, núm. 558, 26.6.1932, pàg. 6 - 7.

⁴¹ Josep Miquel i Macaya (Valls, 1907 - Vic, 1995). Assagista, escriptor i professor.

⁴² Josep Miquel i Macaya: «Crestomaties Barcino» *La Gralla*, núm. 569, 2.10.1932, pàg. 7.

⁴³ Josep Figueras i Basset (La Garriga, 19067 - 1933). Militant d'Esquerra Republicana de Catalunya, va proclamar la República des del balcó de l'Ajuntament de la Garriga. Morí en un accident de circulació.

⁴⁴ Josep Miquel i Macaya: «Un curs de català». *La Gralla*, núm. 575, 13.11.1932, pàg. 7.

⁴⁵ *La Gralla*, núm. 740, 12.4.1936, pàg. 4.

forta campanya per augmentar el nombre d'afiliats individuals i col·lectius a Granollers.⁴⁶

Tot recordant les recomanacions fetes per Miquel i Macaya el novembre anterior, el setmanari *La Gralla* anuncia la publicació d'un Consultori Gramatical a càrrec d'Esteve Sarroca.⁴⁷ Es començarà a publicar a partir del maig de 1933.⁴⁸ Se'n van publicar 13, responnent a qüestions de lèxic, sintaxi i morfologia, fins al 5 de novembre del mateix any.

El diumenge 9 de juliol de 1933, Josep Miquel i Macaya va fer una conferència a la Biblioteca Popular del carrer de Corró.⁴⁹ L'acte, presentat per Esteve Sarroca, havia estat anunciat amb profusió. El tema era: *Qüestions d'estilística (Introducció a l'art d'escriure)*, i el conferenciant presentat com, l'introducció, juntament amb Carles Riba, de l'estilística a Catalunya. Esteve Sarroca va precisar en la presentació que aquell acte era l'inici d'una actuació més ferma per a la difusió del nostre idioma nacional a Granollers.⁵⁰

La casa de La Gralla

El juny de 1935 es separen els dos germans Josep i Amador Garrell i Alsina que portaven la impremta Garrell. El seu pare, Esteve Garrell i Escorsell⁵¹, l'havia fundat el 1886 a la plaça de la Constitució. El 1899 s'havia trasllat a la plaça del Bestiar número 51, actualment el carrer de Josep Anselm Clavé, 23.

Amb la separació en Josep es queda la impremta, per ser el primogènit, i l'Amador Garrell i Alsina fundarà Gràfiques Garrell al carrer de Josep Umbert, 30-32, on continuarà l'edició del setmanari *La Gralla*. Aquest mateix edifici, que ara porta els números 24 - 26, anteriorment havia estat la seu de l'Orfeó Granollerí i abans, encara, era el col·legi del Sagrat Cor del mestre don Modesto García.

⁴⁶ *La Gralla*, núm. 749, 14.6.1936, pàg. 3; núm. 751, 28.6.1936, pàg. 8; núm. 752, 5.7.1936, pàg. 4; núm. 754, 19.7.1936, pàg. 8.

⁴⁷ *La Gralla*, núm. 598, 30.4.1933, pàg. 5.

⁴⁸ *La Gralla*, núm. 599, 7.5.1933, pàg. 5.

⁴⁹ *La Gralla*, núm. 608, 9.7.1933, pàg. 3.

⁵⁰ *La Gralla*, núm. 609, 16.7.1933, pàg. 3.

⁵¹ Esteve Garrell i Escorsell (Granollers, 1850 - 1922). Impressor, historiador, poeta i autor teatral.

Durant quinze dies *La Gralla* s'imprimeix a Sant Celoni⁵² a casa del granollerí Miquel Grivé⁵³. El 21 de juliol de 1935 reprèn l'edició al carrer del Pont, carrer de Josep Umbert.

El setembre de 1935 es publiquen les convocatòries per a un curs de Gramàtica Catalana: «En un altre temps —diu l'anunci— podria semblar que l'estudi de la nostra llengua era reservat als literats i als *esnobs*. Sortosament les coses han canviat. Parlar i escriure correctament el nostre llenguatge ha esdevingut una necessitat. *La Gralla* amatent a col·laborar al redreçament lingüístic, vol oferir als granollerins un Curs de Gramàtica Catalana que començarà el mes d'octubre, a càrrec del professor Esteve Sarroca del cens oficial de la Generalitat.»⁵⁴

El 29 de setembre, de forma independent a la impremta, es presentava la Casa de *La Gralla*, un lloc a propòsit per donar-hi concerts, conferències, exposicions, amb un accés diferenciat.⁵⁵ L'anomenada sala triangular de l'Orfeó Granollerí i de l'escola del Sagrat Cor, tornava a tenir una funció social.

El curs de català va començar el 2 d'octubre i acabà el febrer de 1936. Hi van assistir 30 alumnes. El mes d'abril començà un segon curs.

Esteve Sarroca en acabar el primer comentava: «Entre aquelles parets on trenta anys enrera vam aprendre les primeres lletres en castellà, aquest hivern hi hem ensenyat el català. És una coincidència remarcable que ens parla del feliç trasbals operat a Catalunya en aquests darrers trenta anys.»⁵⁶

Ràdio Associació de Catalunya, l'abril de 1936, encarrega a la redacció de *La Gralla* la responsabilitat del programa *El quart d'hora de Granollers*. Cada dijous hi parlaven bàsicament Alfred Canali i Amador Garrell. L'Esteve Sarroca també hi participà en una ocasió per parlar del mercat de l'Ascensió.⁵⁷

⁵² *La Gralla*, núm. 704, 21.7.1935, pàg. 3.

⁵³ Miquel Grivé i Masó (Granollers, 1895 - Sant Celoni, 1969). Impressor, historiador.

⁵⁴ *La Gralla*, núm. 711, 15.9.1935, pàg. 3.

⁵⁵ «La casa de *La Gralla*». *La Gralla*, núm. 713, 29.9.1935, pàg. 3.

⁵⁶ Esteve Sarroca: «En acabar el curs». *La Gralla*, núm. 731, 9.2.1936, pàg. 3.

⁵⁷ Esteve Sarroca: «El Mercat de l'Ascensió». *La Gralla*, núm. 746, 24.5.1936, pàg. 6.

1. Escola del Sagrat Cor de don Modesto García l'any 1907. Els tres nois de la família Sarroca es troben a la dreta del mestre (Josep), darrera d'aquest (Esteve) i el més petit (Antoni) recolzat entre les cames de don Modesto. (Fotografia: Arxiu Fotogràfic Municipal de Granollers).
2. Esteve Sarroca en una fotografia de joventut (Fotografia: Arxiu de Carme Sarroca i Vergés).
3. Esteve Sarroca, vist pel dibuixant Josep Escobar (Font: *La Gralla*, núm. 253, 1.5.1926, pàg. 9. HMJMG.)

4. Esteve Sarroca en una fotografia de l'any 1955 (Fotografia: Arxiu de Joan Piferer i Margarit).
 5. Caricatura d'Esteve Sarroca segons Eugeni (Font: *Plaça Gran*, núm. 52, 5.1.1980, pàg. 5. HMJMG.)
 6. Esteve Sarroca rep la Primera Granota de *Plaça Gran* de mans de Josep Estrada, el creador de la teoria, i d'Amador Garrell, el dibuixant que la il·lustrà. (Fotografia: Manuel Pastor. Arxiu de Montserrat Ponsa i Tarrés).

Amb la Guerra Civil, 1936 - 1939, *La Gralla* es va publicar encara sis mesos fins al gener de 1937, però l'Esteve Sarroca ja no hi va escriure. Durant la Guerra Civil va continuar a les Destil·leries Montañà i al mateix temps va ser nomenat professor de català a l'Escola Municipal del Treball.⁵⁸

A final de la Guerra el van mobilitzar i es va allistar a sanitat. Va fer les pràctiques a Barcelona. Vivia a casa de la vídua d'en Joan Montañà, la senyora Mercè Prat; quan finalment el cridaren al front s'amagà a Barcelona.

El maig de 1938, Granollers va ser bombardejada⁵⁹. Una de les víctimes fou l'Agustí Sarroca i Margarit de 12 anys, fill gran de l'Esteve Sarroca, que va caure abatut al carrer de Joan Prim, prop de la farmàcia Rahola, quan anava cap a l'escola amb la seva germana Beatriu i un altre company que resultaren il·lesos.

La llarga postguerra

La postguerra va trobar un Esteve Sarroca enfonsat, com tants d'altres; amb l'obligació de pujar una família, molt tocada per la mort d'un fill, i aixecar la fàbrica de les Destil·leries Montañà cremada amb la retirada.

Tot el que havien estat les seves aficions a l'entorn de la llengua, van ser bandejades. El català quedava reduït a l'àmbit domèstic.

La immersió en la pràctica religiosa al costat de la seva esposa i la família Margarit, va ser el camí escollit per travessar el llarg túnel de la dictadura franquista. Les seves opinions, les tertúlies a can Garrell, les escapades al Casino, quedaven enrera. Tancat en un món interior, amb les úniques finestres de la família i la feina a les Destil·leries Montañà.

Per tal de recomençar l'activitat de les destil·leries, instal·la el despatx i la botiga a la plaça de can Sínia⁶⁰ número 20, en una casa de la família Margarit que primer es lloga i finalment compren. Més

⁵⁸ Acord Comissió Municipal Permanent de l'Ajuntament de Granollers del 10.12.1936.

⁵⁹ Bombardeig de Granollers: durant la Guerra Civil, el 31 de maig de 1938, la ciutat de Granollers fou bombardejada per una esquadrilla italiana que s'enlairà de l'aeroport de Son Sant Joan de Mallorca. L'acció provocà uns 224 morts i 160 ferits van haver de rebre assistència.

⁶⁰ Plaça de can Sínia: Nom popular de l'antiga esplanada de la plaça del Bestiar que des del 1915 s'anomena oficialment plaça de Josep Maluquer i Salvador.

endavant es refaria la fàbrica al mateix carrer de Sant Jaume cantonada d'Anibal, però el despatx i la botiga no es bellugarien de la plaça de Maluquer fins a tancar-la el novembre de l'any 1998.

Els dimarts, seguint el costum iniciat feia alguns anys, l'Esteve Sarroca, en qualitat de gerent i accionista, es traslladava a Barcelona per reunir-se amb el Consell d'Administració format per la vídua, Mercè Prat i el seu gendre Isidre Abelló. Molts dies es quedava a dinar a casa la presidenta del consell al carrer d'Aragó, al costat del Servei Estació, i a les tardes aprofitava per anar al cinema o al teatre.

Ben aviat li agafà la dèria d'aprofitar les tardes dels dimarts per estudiar francès, com en altre temps havia estudiat català. Va arribar a tenir un domini acceptable del francès en lectura. Li agradava estudiar la ciutat de París. Podia mantenir una conversa, amb nota, al costat de qualsevol que hi hagués fet una visita de turista.

La seva visió del món des del cau en què convertí la seva vida, recordava aquella glosa d'*Un viatge profitós*: «Hem comprat un atlas. I hem eixit de la llibreria amb tot el món sota el braç. A casa nostra ens hem entretingut a donar una ullada a l'Univers. És gran —creieu-ho—, és més gran encara del que diuen. (...) I en un viatge imaginari hem donat la volta al món sense cap despesa.»⁶¹ Llavors va trobant pegues als països visitats: Itàlia, el feixisme; Egipte, discutint amb Anglaterra; Xina, «un foc de passions abrivades»; Nicaragua, «toquen un *jazz-band* infernal. (...) I en aquesta indecisió amoinosa, se'ns acut la idea més encertada: entornar-nos-en cap a casa. I hem tancat l'atles i ens hem ficat al llit.» No calia anar pel món quan la imaginació te'l feia veure des de casa.

En una altra glosa descriu *Un despertador singular*: «A quarts de set del matí passa un avió per sobre casa. Ens afigurem volant. És un despertador superb que no el pot gastar tothom qui vol. (...) I amb la fantasia ens enfilem dalt d'una ala blanca d'aquest colomí matiner i seguim així la seva ruta aèria una bella estona. Ben bé, fins que tornem a adormir-nos com uns beneïts.»⁶²

⁶¹ XIXU «Un viatge profitós». *La Gralla*, núm. 291, 30.1.1927, pàg. 6.

⁶² XIXU: «Un despertador singular». *La Gralla*, núm. 456, 25.5.1930, pàg. 8.

Una glosa més recent ens porta a la Gran Bretanya. Es tracta de la titulada *El senyor del te*: «Cada tarda fa un te al frankfurt del carrer de Clavé. Una tarda de novembre en sortir s'ha trobat la boira densa i humida. Per uns moments li ha semblat que estava immersit a la capital britànica, però ha rebutjat honradament aquella absurda nostàlgia que li entendria l'ànima perquè s'ha recordat, a temps, que ell a Londres... no hi ha estat mai.»⁶³

Un bon dia, il·lusionat amb els seus coneixements de francès els va voler posar a prova i tota la família va fer un viatge a Perpinyà. Ell ho recordà en una glosa publicada anys més tard: «(...) en el primer viatge que vam fer a la població de Perpinyà, capital de la Catalunya Nord (...) hi vam anar amb tren per un parell de dies (amb) un bitllet d'anar i tornar (...) vam pensar que (...) ens caldria presentar el bitllet a la taquilla abans de pujar al tren. Així, doncs, ens vam adreçar a un *cheminot* que es passejava per l'andana de l'estació, a fi de demanar-li si precisava aquella obligació, o bé qualsevol altra, per muntar-hi. (...) Vam conjuminar mentalment una frase francesa que fos ben correcta, per tal d'expressar el nostre desig amb tots els ets i uts de la gramàtica gal·la: Perdó, senyor carrilaire —li vam preguntar en francès— caldrà alguna formalitat per a pujar al tren quan tornem demà cap a Barcelona? A la qual cosa l'amable empleat francès ens va respondre en un català sense màcula: No cal; ja podeu agafar-lo així que arribi. La contesta en lloc de satisfer-nos com a bons catalans, més aviat ens va doldre perquè amb ella perdiem la primera ocasió que se'ns presentava de lluir els nostres coneixements de l'idioma francès, en la primera visita al país veí. Sota l'amargor de la nostra decebuda vanitat, li donàrem les gràcies, naturalment en català, i vam enfilem, tot xanoxano, l'avinguda del General de Gaulle.»⁶⁴

Corrector de català

Quan l'entrevistaven molts anys més tard sobre les seves aficions, havia respost: «Estar-me a casa, llegir tranquil·lament i distreure'm amb lectures d'evasió, sense gaire profunditat.»⁶⁵ Davant d'una pregunta directa: en XIXU de 1979, pensa i desitja el mateix que

⁶³ XIXU: «El senyor del te». *Plaça Gran*, núm. 3, 18.11.1978, pàg. 9.

⁶⁴ XIXU: «Record d'una desil·lusió». *Plaça Gran*, núm. 51, 29.12.1979, pàg. 5.

⁶⁵ Joan Subirà, obra citada al final.

el de 1930? L'Esteve Sarroca als seus vuitanta anys contestava: «Sí. Recorda que per a XIXU, només han passat 9 anys, puix que ha viscut 40 anys sense sortir del cau.»⁶⁶ L'home no havia perdut ganxo.

A mitjan anys setanta, quan feia quaranta anys que no publicava cap glosa, un jove⁶⁷ li comentà un dia en plena plaça de can Sínia: «Vostè és en XIXU, oi?» L'Esteve Sarroca, mirant-se'l atentament li contestà: «No m'imaginava que vostè pogués ser tan gran!» Havien passat els anys, però no havia perdut el punt d'ironia.

Josep Garrell i Soto de vaillet, igual que el seu germà Amador⁶⁸, havia anat sovint a recollir les col·laboracions que Esteve Sarroca feia per a *La Gralla*. Hi anava al despatx de les Destil·leries Montañà, que abans de la Guerra era al carrer de Sant Jaume. Moltes vegades no la tenia feta i Josep Garrell recorda que el rebia amb un: «Ja és dissabte?» I li contestava ell enrogit: «Sí, senyor Sarroca». Llavors deia: «Espera!», agafava unes quartilles i en un moment n'omplenava tres o quatre. Sorprès davant l'aparent facilitat, recorda que en XIXU li havia dit: «Quan faig la glosa l'escric de pressa, però durant tota la setmana la somnio.»⁶⁹

Era un home molt meticulós i pulcre.

Després de la Guerra —recorda Josep Garrell— no era el mateix d'abans. Un dia, per la confiança que donava ser fill de l'Amador Garrell i Alsina, li va dir que feia estrany que no escrivís. L'Esteve Sarroca li va confessar que només havia escrit un conte curt que va enviar a uns Jocs Florals a França (potser a Lourdes, 1947?), però que no va obtenir cap premi, ni es va preocupar de recuperar l'original, ni se'n va guardar cap còpia.

Ramon Munné, que per veïnatge i amistat el va tractar força temps, tenia la secreta esperança que Sarroca tingués un bon gruix d'obra inèdita. Confessa que va quedar molt decebut quan, amb motiu de la mort, la família li va trencar l'esperança dient que no havia deixat res escrit.

⁶⁶ Montserrat Ponsa; obra citada al final.

⁶⁷ Josep M. Farnés.

⁶⁸ Amador i Josep Garrell i Soto, són fills d'Amador Garrell i Alsina.

⁶⁹ Josep Garrell i Soto; obra citada al final.

Feli Miyares que juntament amb el seu marit, Josep Estrada⁷⁰, hi havien tingut tractes com assessors fiscals, recorda que Sarroca era molt de la ceba i es sentia molt ofès que no es poguessin fer publicacions periòdiques en català. Ella coneixia de referència que en altre temps Sarroca havia escrit i li preguntà en certa ocasió per què no escrivia. I aquest li contestà rotund: «Jo m'expresso en català o no m'expresso». Més endavant quan escriure ja semblava possible, considerava que llavors ja no era indispensable perquè hi havia molta gent preparada per fer-ho.

El 1948 l'Associació Cultural convoca els IX Jocs Florals de Granollers.⁷¹ Esteve Sarroca formaria part del Jurat presidit per Octavi Saltor. Ramon Munné, que en fou el secretari, considera que Sarroca era l'home que sabia més català de Granollers.

Tot i que a partir dels anys quaranta no va fer vida social, el seu temperament servicial estava obert a qualsevol petició raonada. Si l'anaven a buscar, no deia pas que no. Al mateix Munné li va corregir els originals de les obres *Aquell dia dels Sants Metges*⁷² i *Les set paraules de Jesús a la Creu*.⁷³

Com a assessor literari hi ha una anècdota, coneguda per molta gent, sobre Antoni Estapé.⁷⁴ Aquest conegut forner i pastisser, propietari del forn de ca l'Espinassa de la plaça de la Corona, havia escrit una novel·la amb apunts autobiogràfics de la mili a Maó. Pel que sembla aquesta primerenca obra literària no es podia remenar ni amb un tronc.

L'Antoni Estapé li va demanar, a l'Esteve Sarroca, que la llegís perquè en volia conèixer la seva opinió. Sarroca anava deixant passar les setmanes i no sabia pas com sortir-se'n. Es va escaure que per Sant Joan, l'Antoni Estapé li va fer arribar una de les seves celebrades coques de revetlla. Segurament va creure que seria una

⁷⁰ Josep Estrada i Garriga (Granollers, 1912). Pèrit mercantil. Arqueòleg i historiador. Fill Predilecte de Granollers (1987).

⁷¹ Diverses entitats havien organitzat fins llavors els Jocs Florals a Granollers: Casino de Granollers els anys 1881, 1882, 1884, 1886 i 1896; Centre Català, l'any 1906; Joventut Nacionalista, el 1919, Centre Catòlic, el 1921 (Font: Gemma Blasco, i altres; obra citada al final).

⁷² Ramon Munné i Coll: *Aquell dia dels Sants Metges*. Premi Maspons i Camarasa, 1950. Publicacions de l'Associació Cultural de Granollers. Granollers, 1951. 38 pàg.

⁷³ Ramon Munné i Coll: *Les set paraules de Jesús a la Creu*. Pròleg de Mn. Pere Ribot. Publicacions d'Acció Catòlica. Granollers, 1959. 96 pàg.

⁷⁴ Antoni Estapé i Xicota (Granollers, 1911 - 1990) Forner i pastisser.

manera ben eficaç de recordar-li el compromís. Uns dies després, Ramon Munné que seguia de prop el neguit de Sarroca, va trobar aquest tot eufòric: «Ja el tinc! —li digué en Sarroca—. Ell mateix s'ha ficat de peus a la galleda.»

L'Antoni Estapé va rebre l'original de la novel·la amb una nota que deia: «Amic Ton, he llegit el teu llibre; he menjat la teva coca. Creu-me, fes coques. E.S.»

Per altra banda, tot s'ha de dir, l'Antoni Estapé va rebre un accèssit de 150 pessetes als IX Jocs Florals de 1948 pel seu treball en prosa: *Cant al Vallès*.

El 1949 torna Amador Garrell i Alsina de l'exili i reprenen la forta amistat que sempre els uní. Ara les tertúlies de rebotiga es faran al despatx de can Montañà, encara que de forma més esporàdica. Es repassen textos, es rememoren vivències. L'Amador va trenant per capítols el que a la llarga constituirà el llibre *Granollers vila oberta*, editat l'any 1960. A la dedicatòria impresa de la pàgina 5 d'aquest llibre l'autor el dedica «Als amics Pere Maspons i Camarasa⁷⁵—que va col·laborar econòmicament a l'edició—, Esteve Sarroca i Vergés i tots quants han cooperat a la publicació d'aquest llibre, el meu agraïment. A.G.A.»

Dels XX exemplars enquadernats en pell, numerats amb xifres romanes i amb el nom del receptor imprès, el núm. II correspon a Esteve Sarroca —el núm. I correspon a Pere Maspons— i la dedicatòria manuscrita de l'autor diu així: «A Esteve Sarroca, amic al qual no sé com agrair la seva cooperació de dies i mesades per al lluitament gramatical i pel bon ordre i concert d'aquest llibre, que m'ha proporcionat l'alegria més gran de la meua vida pública. A. Garrell, 11-IV-61»

Amador Garrell va estar una temporada malalt abans de morir l'any 1963. Esteve Sarroca el visitava regularment al seu domicili del carrer del Pont.

L'activitat de corrector sempre ha estat grisa i de poc soroll. Gairebé mai consta als crèdits dels llibres i publicacions, perquè es considera integrat dins del normal procés d'edició. És per això que costa donar exemples si no n'ha quedat constància escrita o ho manifesta

⁷⁵ Pere Maspons i Camarasa (Granollers, 1885 - 1962) Comerciant i mecenes. Els anys 1905 - 1950 s'instal·là a l'Equador on es dedicà pròsperament al comerç.

el mateix autor espontàniament; com el cas del pregó de l'Ascensió del doctor Carles Vallbona⁷⁶, l'any 1973, que va tenir dos correctors de luxe: Ramon Folch i Camarasa i l'Esteve Sarroca.

«Durant quaranta anys —escriu Josep Garrell⁷⁷—, com a bon mestre, ha estat explotat pels lletraferits i els amics, als quals ha proporcionat valuoses correccions. Era una prova de resistència a la situació de marginalitat de la llengua i la demostració de la seva catalanitat.»

La publicació de les Gloses

El desembre de 1971, Gràfiques Garrell va dedicar la seva habitual Nadala a publicar un recull de 13 gloses d'en XIXU, il·lustrades amb caricatures i dibuixos d'en Josep Escobar⁷⁸ de l'època de *La Gralla*.

El recull deixaria un bon record i donaria ales a un projecte més ambiciós: fer un recull de 100 gloses. Durant un parell d'anys Esteve Sarroca va anar fent la tria i l'abril de 1976 es publicava el llibre *Granollers quinze anys 1921 - 1936*, amb una selecció de 100 gloses d'en XIXU, il·lustrades amb caricatures i dibuixos d'Amador Garrell i Soto, fets expressament, i d'en Josep Escobar de l'època de *La Gralla*.

Tancava l'edició del llibre una darrera Glosa on el mateix Sarroca comentava: «Haureu pogut constatar com en totes (les gloses) senyoreja la més absoluta intranscendència, on l'enginy era treure del no res una mena de bunyol de vent comestible i llaminer, fàcil de mastegar. Això era per a mi una virtut fugissera que no sempre posseïa; però m'hi aplicava amb tossuderia, gràcies a esprèmer tenaçment el magi i estripar sovint paper en inútils provatures.»⁷⁹

Plaça Gran i Vernissatge: les últimes Gloses

El 1978 en començar-se a editar *Plaça Gran* (1978 - 1990), Josep Garrell que n'era l'impressor la primera època i que formava part

⁷⁶ Carles Vallbona i Calbó (Granollers, 1927). Catedràtic de medicina comunitària. Fill Predlecte de Granollers (1998).

⁷⁷ Josep Garrell, obra citada al final

⁷⁸ Josep Escobar i Saliente (Barcelona, 1908 - 1994). Dibuxant i escriptor. Visqué a Granollers els anys 1915 - 1934.

⁷⁹ Esteve Sarroca *Granollers quinze anys...*, pàg. 161; obra citada al final.

del cos de redacció, li demanà la seva col·laboració. Quaranta-dos anys més tard XIXU tornava amb les seves gloses i el mateix Josep Garrell —com si encara fos el vailet d'abans— les anava a recollir pràcticament cada setmana, aquest cop al despatx de la plaça de can Sínia.

62

A finals de 1979⁸⁰ el setmanari *Plaça Gran* li atorga el I Premi Granota⁸¹ en reconeixement a la seva trajectòria literària. Entre d'altres, formava part del jurat l'historiador Josep Estrada, autor de l'estudi *Granollers ve de granota*⁸²; o, més concretament, de la forma antiga de granolla.

Esteve Sarroca va ser molt constant durant l'època que va col·laborar a *Plaça Gran* i quedà molt dolgut quan deixà d'editar-se a can Garrell. Quatre gloses més tard, el juliol de 1982, deixava de col·laborar-hi.

A les noves gloses no havia perdut el seu estil i conservava l'agudesa que l'havien caracteritzat. El desembre de 1979 el premi de la grossa de Nadal va caure a Granollers. XIXU no es va poder resistir d'aportar el seu gra de sorra al tema: «El sorteig de Nadal va fer caure, damunt de Granollers, una veritable pedregada de milers de milions (...) Algú diu que hi ha gent que sempre està de sort i gent que sempre està de pega (...) Recordem que un dia vam anar a cert hospital amb la finalitat d'interessar-nos per un amic que havia sofert un greu accident de carretera (...) una infermera (...) a la nostra pregunta, va respondre'ns: "El vostre amic ha estat operat de ferides greus. Hem hagut d'enguixar-li les dues cames i, a més, té alguna costella consentida. Però podem afirmar que ha estat ben bé de sort, segons ens ha dit el doctor, ja que l'accident sofert era per a morir-s'hi." Vam donar les gràcies a l'amable senyoreta, i tot seguit entràrem a l'habitació per tal de felicitar el nostre amic, afavorit per una sort totalment inexplicable. Només dues cames trencades. Tira peixet!»⁸³

⁸⁰ Josep Garrell, obra citada al final.

⁸¹ «La primera granota de Granollers». *Plaça Gran*, núm. 52, 5.1.1980, pàg. 1, 5, 6 i 7.

⁸² Josep Estrada i Garriga: *Granollers ve de granota*. Gràfiques Garrell, Nadala. Granollers, desembre 1974. 20 pàg.; també a *Vallès*, núm. 2099, 25.1.1975, pàg. 11 i 14; també a *Plaça Gran*, núm. 395, 5.2.1987, pàg. 12 i 13; i reedició Gràfiques Garrell - Omnium Cultural - AGEVO, Granollers, maig 1999. 20 pàg.

⁸³ XIXU: «La sort és cega». *Plaça Gran*, núm. 52, 5.1.1980, pàg. 3.

L'any següent, a instàncies de Joan Sala Vila, va col·laborar a *Vernissatge* (1983 - 1984), publicació artística i literària. Hi escrigué set gloses de caire enyoradís i nostàlgic. Amb motiu del 50è aniversari de la I Exposició Oficial d'Art, que es va celebrar a Granollers per la Festa Major de 1934, *Vernissatge* dedica unes pàgines a recordar l'efemèrides. Una darrera glosa, tret de les pàgines de *La Gralla*, tancava el cicle d'en XIXU a la premsa local. Feia referència a aquell esdeveniment artístic celebrat a les escoles Pereanton.⁸⁴

Esteve Sarroca va morir de sobte, quan estava dinant, el 21 de maig de 1990. La seva família, els amics i la ciutat plena li rendiren homenatge personalment i a través dels mitjans de comunicació. Havia mort el senyor Sarroca.

Arran de la seva mort, i gràcies a una gestió personal d'Amador Garrell i Soto, la família d'Esteve Sarroca va fer una important donació dels llibres i publicacions de la seva biblioteca particular, a l'Hemeroteca Municipal JOSEP MÓRA de Granollers. Destaquen els volums de *La Gralla* (1921 - 1937) i nombroses publicacions de poesia i narrativa d'autors locals i de la comarca; molts dels quals havien passat per les seves mans de corrector anònim i discret.

Lluís Tintó i Espelt
Arxiver

⁸⁴ XIXU: «Felicitació». *La Gralla*, núm. 665, 16.9.1934, pàg. 6; i també a *Vernissatge*, núm. 15, setembre 1984, pàg. 7.

FONTS

Arxiu fotogràfic Municipal de Granollers

Arxiu Municipal de Granollers

Hemeroteca Municipal JOSEP MÓRA de Granollers

REVISTES

El Cingle. Periòdic mensual publicat pel Centre Excursionista de Granollers. Granollers, anys 1916 - 1917.

Renovació. Periòdic quinzenal portaveu de la Joventut Nacionalista Republicana Socialista. Granollers, anys 1916 - 1918.

La Gralla. Periòdic setmanal. Granollers, anys 1921 - 1937.

Inquietud. Publicació quinzenal d'esquerra. Granollers, anys 1930 - 1932.

Plaça Gran. Publicació granollerina. Granollers, anys 1978 - 1990.

Vernissatge. Publicació mensual artísticoliterària. Granollers, anys 1983 - 1985.

BIBLIOGRAFIA

BLANCO, Gemma; SANTIAGO, Josep: *Premis literaris a Granollers 1881 - 1998*. Mecnografiat, 8 pàg. Granollers, 1999.

FERNÁNDEZ GARCÍA, Mariano: *La Unió Liberal i el Centre Catòlic, polaritzadors del teixit associatiu a Granollers (1881 - 1936)*. Estudis de Granollers i del Vallès Oriental, 8. Ajuntament de Granollers. Granollers, juliol 1999. 300 pàg.

GARRELL ALSINA, Amador: *Granollers vila oberta*. Gràfiques Garrell. Editorial Miquel Arimany SA. Granollers, 1960. 384 pàg.

GARRELL ESCORSELL, Esteve: *Els humils orígens de les indústries de Granollers*. Premi Certamen literari del Centre Catòlic el 3 de setembre de 1921. Publicacions *La Gralla*, volum I, pàg. 29 - 76. Granollers, agost 1927.

GARRELL SOTO, Josep: «Granota núm. 1». *Plaça Gran*, núm. 51, 29.12.1979, pàg. 9. Granollers.

GLANADELL, Francesc: *El primer Centre Excursionista de Granollers*. Publicacions *La Gralla* volum IV, pàg. 69. Granollers, agost 1930

PLANAS, Jordi: *Antoni Sarroca i Sanz; Alcaldes del Vallès Oriental del segle XX* (Treball col·lectiu en preparació). Museu de Granollers. Granollers, 1999.

PLANAS, Jordi: «La revolució de juliol de 1936 al Vallès Oriental: dietari d'un propietari rural». *Lauro* núm. 10, juliol - desembre 1995, Granollers.

PONSA, Montserrat: «Primera Granota de *Plaça Gran* a l'equilibri, la constància i la dolcesa d'Esteve Sarroca». *Plaça Gran* núm. 52, 5.1.1980, pàg. 5. Granollers.

SALA VILA, Joan: «Entrevista Esteve Sarroca». *Vernissatge* núm. 3, juliol 1983, pàg. 3. Granollers.

SARROCA, Esteve: *Les gloses d'en XIXU*. Nadala Gràfiques Garrell. Granollers, desembre 1971. 20 pàg.

SARROCA, Esteve: *Granollers quinze anys 1921 - 1936. 100 gloses del Granollers d'aquell temps...* Gràfiques Garrell. Granollers, abril 1976. 164 pàg.

SERRA, Rosa; LLOBET, Núria; GARCIA, Carme; CLADELLAS, M. Dolors: *Canvi i continuïtat de l'ensenyament a Granollers (1857 - 1994)*, pàg. 208. Col·lecció Estudis de Granollers i del Vallès Oriental núm. 6. Ajuntament de Granollers. Granollers, 1995.

SUBIRÀ, Joan: «Granollers i els seus homes: Esteve Sarroca i Vergés, XIXU». *Granollers Comunidad Cristiana* núm. 1231 - 1232, 7.5.1975, pàg. 26 - 27. Granollers.

PERSONES CONSULTADES

Marina Ferrer Duran; Amador Garrell Soto; Josep Garrell Soto; Feli Miyares Morante; Ramon Munné Coll; Joan Piferrer Margarit; Lluís Relats Arimon; Agustí Relats Sarroca; Beatriu Sarroca Margarit; Carme Sarroca Vergés; Joan Martí Torres Garrell.